

Drömmen om en stuga

Titel: Mångalen
Av: Anders Lif
Utgiven av: Sportförlaget
Omfång: 240 sidor

Jag växte upp i Västerås, en ganska sluten industristad som jag snabbt flyttade från efter gymnasiet. Under ett besök i slutet av 90-talet fick jag syn på en röd liten stuga uppe i ett träd. Vem kom på det? Hur fick han tillstånd? Kan man göra sånt? Det var ett konstverk som fungerade eftersom det väckte reaktioner över hela staden och på åtminstone något plan förändrade den. Allt var inte lika omöjligt i Västerås längre.

Mannen bakom stugan var konstnären Mikael Genberg. 2002 fick han idén att sätta en röd stuga på månen. Det projektet har kommit osannolikt långt och involverar nu högt uppsatta politiker, företagsledare och inte minst svenska Rymdbolaget som antagit utmaningen att för bara 500 miljoner kronor sända en farkost till månen och fälla upp en stugmodell i manshöjd. I den nya boken "Mångalen" (Sportförlaget) beskriver journalisten och författaren Anders Lif hur Mikael Genbergs "galna" idé spridit sig och hur han och hans "musketörer" arbetar för att få fram pengarna som behövs.

Det är en lättsam berättelse om ett projekt som drivs på ett lättsamt sätt, trots den tunga visionen av månhuset "som en bild av en utsatt mänsklighet, ensam i en stor och kall rymd". Boken beskriver Genbergs äventyr i

de informella strukturerna i maktens korridorer och slutar mitt i den virvel av aktivitet kring visionen som han har satt i gång.

"Mångalen" är definitivt ingen kritisk granskning utan snarare en del av projektet, men förfaller inte till några devota hyllningar. För egen del kan jag konstatera att Mikael Genberg lyckades med den röda lilla stugan i trädet i Västerås. Hans konst förändrade. Hur meningsfullt månhusprojektet är får varje läsare bedöma själv.

Dag Kättström

Nya och gamla framtider

Utställning: Är det någon där?
Plats: Observatoriemuseet, Stockholm

Med anledning av astronomiåret visar Observatoriemuseet en utställning om människans sökande efter liv i rymden. Syftet med utställningen är enligt museet att visa hur vetenskapsmän funderat över och sökt efter liv i rymden under de senaste 400 åren, från Galileos första observationer av månen till dagens astrobiologiska

Illustration av andra världar i och utanför solsystemet från franske Bernard Fontenelles *Entretiens sur la pluralité des mondes*, (Paris, 1703). Från utställningen *Är det någon där?*.

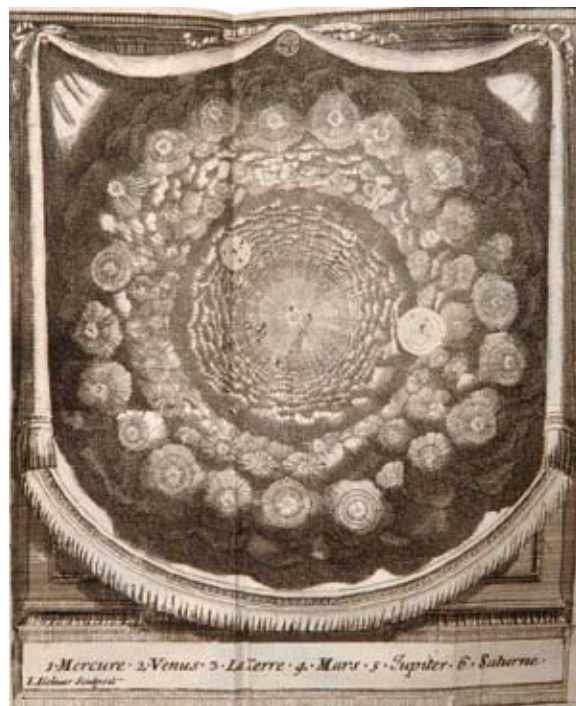

BILD: VETENSKAPSMUSEUMENS BOKSAMLING, STOCKHOLMS UNIVERSITETSBIROTEK

forskning.

Utställningen inryms i ett enda rum, men där finns en hel del intressant att se, med tonvikt på det historiska. En stor del av de utställda föremålen utgörs av böcker och föremål i original, och flertalet kända astronomer som Huygens, Swedenborg och Herschel finns representerade. Det känns på något sätt ganska befriande att även dessa höga herrar hade en del rätt fantastiska idéer och teorier beträffande liv på andra planeter, och det är intressant att följa hur den allmänna uppfattningen om detta utvecklades under 1600- till 1800-talen.

Dock saknade vi 1900-talet och en presentation av hur frågan om liv i universum diskuterades vid tiden runt månfärderna.

Utställningen innehåller även en kort men god sammanfattning av dagens sökande efter exoplaneter och liv i universum, inklusive en presentation av befintliga och planerade teleskop. Man kan även lyssna till en pulsar!

Sammanfattningsvis är utställningen väl värd promenaden uppför kullen. Ett litet tips är dock att spara besöket tills det kan kombineras med en härlig picknick i Observatorielunden.

Linnea Hjalmsdotter och Magnus Axelsson

Makalös manick i skymundan

Utställning: Räkna med astronomi
Plats: Museum Gustavianum, Uppsala

Ett skeppsvrak kan innehålla många spännande saker. På havsbotten nära ön Antikythera i Grekland hittade dykare 1901 mystiska fragment. Moderna röntgentekniker har möjliggjort rekonstruktionen av en komplicerad kuggghjulsmechanism. Föremålet verkar vara ett astronomiskt precisionsinstrument tillverkat på 100-talet f Kr. Det är helt unikt – ingenting liknande finns bevarat från den tiden. Man kan beskriva det som en tvåtusen år gammal analog dator.

En exakt kopia av den så kallade Antikytheramekanismen är huvudattraktionen på utställningen Räkna med astronomi som visas på Museum Gustavianum i Uppsala. Det kan man dock inte tro när man kommer dit. Istället för att direkt ledas till modellen möts besökaren av stora porträtt av kända Uppsalaastronomer. De svårästa, opedagogiska och överfulla informationsskyltarna om Antikytheramekanismen har klämts in i ett hörn bredvid den vid första anblicken oansenliga kopian av mekanismen. Om man inte i förväg känner till föremålet kan man faktiskt avfärda det helt som någon gammal klocka i ett glasskåp. En så makalös manick borde

verkligen marknadsförts så tydligt att ingen skulle kunna undgå att förstå vilken fantastisk grej det är.

Utställningen innehåller också en trevlig datormodell av mekanismen där man med datorns hjälp and vrider och vända på den och se hur kuggghjulen går runt och visarna rör sig. Men tyvärr saknas information av vad de olika hjulen och visarna är. Hur man exempelvis gör för att förutspå en solförmörkelse med mekanismen förblir ett stort mysterium.

Räkna med astronomi är inrymd bland Uppsala universitets samlingar och det är svårt att veta vad som egentligen tillhör utställningen. De gamla fina teleskopen måste förstas räknas, men i övrigt saknas det tyvärr informationsskyltar som kan guida besökarna.

Gabriella Stenberg

Stora frågor i storformat

Filmer: *Ensam i universum?*
Kollisioner i kosmos
Svarta hål: Bortom oändligheten
Visas på: Cosmonova, Stockholm

På Cosmonova vid Naturhistoriska Riksmuseet har man nu gjort en upprustning och köpt in en del ny hårdvara. Med 3D-föreställningar och ett digitalt planetarium kan man nu erbjuda ännu mer realistiska upplevelser. Extra välkommet är förstås tre nya filmer med astronomitema, men man

utökar också utbudet med flera andra filmer. En barnfilm med rymdtema, *Zula-patrullens stora väderäventyr!*, finns också i det nya utbudet.

Kollisioner i kosmos beskriver hur våldsamma händelser skapat och format livet på jorden; allt från tillfället då jorden och månen skapades ur en våldsam krock och hur dinosaurierna sedermera utplånades, till hur kollisioner mellan protoner i solen skapar energi och vackra norrsken åt oss.

Svarta hål: Bortom oändligheten ger en överblick över vad vi vet om svarta hål idag. Man bjuds också på upplevelsen att se hur rymden skulle se ut då man närmar sig ett svart hål, utan att behöva oroa sig för total förintelse.

Den film som imponerade mest på mig var det nyaste tillskottet *Ensam i universum?* som tar upp frågan om liv på avlägsna planeter. Tempot är lite högre, informationen känns ny och aktuell och effekterna i 3D-planetariet utnyttjas i lite större grad. Med långa svep får man bland annat hastigt avlägsna sig från solsystemet och se hur Vintergatan skulle kunna se ut om man gav sig iväg ut i den på jakt efter exoplaneter. Filmen ger också en tankeställare om att vi behöver vara rädda om vår lilla plats i världsrymden.

De svenska ljudspåren kunde ha bearbetats en aning till, framförallt till Samuel Frölers uppläsning till *Svarta hål* som innehåller en del grammatiska felsägningar och omotiverade pauser. Marie Richardson (*Kollisioner i kosmos*) och Sven-Olof Persson (*Ensam i universum?*) känns något mer naturliga och avspända, men det hade varit intressant att höra originalspåret till *Ensam i universum?* av ingen mindre än Harrison Ford.

Det ska sägas att varje film i sig endast är ca 25 minuter lång, och det är lite synd att amerikanerna inte har gjort filmerna längre från början. Jag kan därför rekommendera att man efter intresse väljer ut flera filmer efter varandra, eller att kombinera vistelsen med en tur på museet, där man under astronomiåret också kommer att hålla speciella föreläsningar och utställningar med astronomitema.

Andreas Sandberg